

EUROPSKA
KOMISIJA

Strasbourg, 8.3.2016.
COM(2016) 127 final

ANNEX 1

PRILOG

Prvi preliminarni nacrt europskog stupa socijalnih prava

uz

**KOMUNIKACIJU KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Pokretanje javne rasprave o europskom stupu socijalnih prava

{SWD(2016) 50 final}
{SWD(2016) 51 final}

Sadržaj

POGLAVLJE I.: JEDNAKE MOGUĆNOSTI I PRISTUP TRŽIŠTU RADA

1. *Vještine, obrazovanje i cjeloživotno učenje*
2. *Fleksibilni i sigurni ugovori o radu*
3. *Sigurne promjene radnog mjesta*
4. *Aktivna potpora zapošljavanju*
5. *Ravnopravnost spolova i ravnoteža između profesionalnog i privatnog života*
6. *Jednake mogućnosti*

POGLAVLJE II.: PRAVEDNI UVJETI RADA

7. *Uvjeti zapošljavanja*
8. *Plaće*
9. *Zdravlje i sigurnost na radu*
10. *Socijalni dijalog i uključenost radnika*

POGLAVLJE III.: PRIMJERENA I ODRŽIVA SOCIJALNA ZAŠTITA

11. *Integrirane socijalne pogodnosti i usluge*
12. *Zdravstvena zaštita i naknade za vrijeme bolovanja*
13. *Mirovine*
14. *Naknade za nezaposlene*
15. *Minimalna primanja*
16. *Invalidnine i povezana prava*
17. *Dugoročna njega*
18. *Briga o djeci*
19. *Stanovanje*
20. *Dostupnost osnovnih usluga*

Obrazloženje

U ovom Prilogu iznosi se prvi, preliminarni nacrt europskog stupa socijalnih prava za javnu raspravu. Stup je osmišljen za primjenu u europodručju, ali je moguće dobrovoljno pridruživanje ostalih država članica.

Polazište za stup socijalni su ciljevi i prava utvrđeni u primarnom zakonodavstvu EU-a, koje se sastoji od Ugovora o Europskoj uniji (UEU-a), Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU-a), Povelje o temeljnim pravima i sudske prakse Suda Europske unije. Kako bi se u okviru javne rasprave ova problematika što potpunije razmotrila, stup obuhvaća i područja u kojima je EU nadležan donositi propise i područja za koja su prije svega odgovorne države članice te u kojima EU ima potpornu i dopunsku ulogu. Također je potaknut praksom na nacionalnoj razini i međunarodnim izvorima prava.

Nacrtom stupa postojeća se prava ne utvrđuju ponovno niti ih se mijenja te ona vrijede i dalje. Cilj je dopuniti ih navođenjem niza temeljnih načela koja bi trebala postati zajednička državama članicama sudionicama u njihovu pristupu pitanjima zapošljavanja i socijalnoj politici, s posebnim naglaskom na problematiku s kojom se suočava europodručje. Kad bude uspostavljen, stup bi trebao postati referentni okvir za procjenu uspješnosti u području rada i socijalne politike država članica sudionica te za pokretanje reformi na nacionalnoj razini i, konkretnije, služiti kao pokazatelj ponovnog usklađivanja unutar europodručja.

Načela koja su ovdje predstavljena raspoređena su u skladu s dvadeset područja politike koja se smatraju ključnima za dobro i pravedno funkcioniranje tržišta rada i socijalnih sustava. Uzeta su u obzir gospodarska i socijalna pitanja, različita situacija u pojedinačnim europskim državama te promjene stanja na terenu. Cilj je rješavanje ključnih pitanja pri uspostavi povezanije i pravednije ekonomske i monetarne unije, kao što je potreba za poboljšavanjem konkurentnosti, veća uključenost na tržištu rada, razvoj dostatnih minimuma socijalne zaštite, iskorištavanje ljudskih potencijala u potpunosti, osiguravanje održivosti javnih financija te povećavanje sposobnosti prilagodbe gospodarskih struktura i povećavanje njihove otpornosti na poremećaje.

Načela koja su ovdje iznesena odnose se na državljane EU-a i državljane trećih zemalja koji legalno borave u EU-u, aktivne i neaktivne, u skladu s formulacijama za svako načelo. Privremeno, za potrebe ove rasprave, termin „radnik” označava svaku osobu koja u određenom razdoblju pruža usluge drugoj osobi za koje dobiva naknadu te postupa po nalogu te osobe posebno u smislu određivanja vremena, mjesta i opisa rada.

„Samozaposleni” znači sve osobe koje obavljaju plaćenu djelatnost za svoj račun. „Zaposlene osobe” znači radnici i samozaposleni. Područje na koje se ti termini odnose može biti potrebno dodatno prilagoditi tijekom postupka rasprave.

Izbor i formulacija načela temelje se, među ostalim, na postojećim smjernicama europskog semestra za usklađivanje ekonomske politike, sekundarnom zakonodavstvu EU-a i načelima neobvezujućeg zakonodavstva u slučajevima kada postoje. Kako bi se svako od tih načela točnije odredilo, u nacrtu su izneseni glavni problemi, ukazano je na potencijalnu dodanu vrijednost svakog načela i, gdje je to primjenjivo, u okvirima je citirano primarno zakonodavstvo koje se odnosi na odgovarajuća prava. Načela su otvorena za detaljnu raspravu i razradu u kontekstu postupka javne rasprave s ciljem sastavljanja završnog prijedloga za europski stup socijalnih prava tijekom 2017.

POGLAVLJE I. JEDNAKE MOGUĆNOSTI I

PRISTUP TRŽIŠTU RADA

1. Vještine, obrazovanje i cjeloživotno učenje

Osnovne vještine kao što su znanje jezika, pismenost, osnovne matematičke vještine te informacijske i telekomunikacijske tehnologije i dalje su problem znatnom dijelu stanovništva, bilo da je riječ o djeci ili odraslima. Kako bi se povećala kvaliteta i relevantnost obrazovanja, sustavi obrazovanja i osposobljavanja moraju biti djelotvorniji, pravičniji te bolje prilagođeni potrebama društva i tržišta rada. Jednaka dostupnost početnog obrazovanja namijenjenog stjecanju osnovnih vještina i ključnih znanja, bez obzira na ekonomske mogućnosti, treba biti dopunjena kvalitetnim mogućnostima za odrasle kako bi imali prilike steći osnovne vještine i ključna znanja tijekom cijelog života. Zbog starenja stanovništva, dužeg produktivnog radnog vijeka i povećanog doseljavanja državljana trećih zemalja pojavljuje se potreba za dodatnim mjerama doškoloavanja i cjeloživotnog učenja u cilju uspješne prilagodbe tehničkom razvoju i uvjetima na tržištima rada koji se brzo mijenjaju.

- a. Kvalitetno obrazovanje i osposobljavanje tijekom cijelog života mora biti dostupno svima kako bi mogli steći primjerenu razinu osnovnih vještina i ključnih znanja za zapošljavanje i aktivno sudjelovanje u društvu. Niskokvalificirane mlade ljude i odrasle u radnoj dobi treba poticati na stjecanje dodatnih vještina.***

Člankom 14. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Svatko ima pravo na obrazovanje i na pristup strukovnom i trajnom osposobljavanju. To pravo uključuje mogućnost besplatnog obveznog školovanja.*

Člancima 165. i 166. UFEU-a utvrđuje se da Unija provodi politiku strukovnog osposobljavanja i doprinosi razvoju kvalitetnog obrazovanja poticanjem suradnje među državama članicama podupiranjem i dopunjavanjem njihovih aktivnosti.

2. Fleksibilni i sigurni ugovori o radu

Fleksibilnim se ugovorima može olakšati pristup tržištu rada i promicati profesionalne promjene, a istodobno se omogućuje poslodavcima da odgovore na promjene potražnje. U digitalnom gospodarstvu mijenja se način rada te se omogućuju novi oblici rada, uključujući samozapošljavanje. Posljedica je otvaranje novih mogućnosti za ulazak na tržište rada, ali i mogućnost da pojedinci ostanu duže aktivni. Međutim, i dalje postoje velike razlike u uvjetima zapošljavanja u različitim ugovorima o radu.

Uz to, postoje „sive zone”, kao što je „samozaposleno ugovorno osoblje” i „fiktivno samozapošljavanje”, i to vodi do nejasnih pravnih situacija te uzrokuje prepreke kad je riječ o dostupnosti socijalne zaštite. To može uzrokovati nesigurnost i/ili rezultirati tržištima rada koja su razdvojena na dvije kategorije, čime se šteti produktivnosti i vodi prema isključenosti radnika. Rad na određeno vrijeme može značiti veću nesigurnost zbog niže razine zaštite od otkaza, nižih plaća te ograničenja u pristupu socijalnoj zaštiti i izobrazbi. Prelaskom na ugovore sa sličnim jamstvima i koji predstavljaju sličan trošak može se omogućiti da rad na određeno vrijeme postane međufaza u prelasku na stabilno i sigurno zaposlenje, a istodobno bi se povećala otpornost tržišta rada na nagle promjene.

- a. *Mora biti osiguran jednak tretman, bez obzira na vrstu ugovora o radu, osim ako je različit tretman opravdan iz objektivnih razloga. Mora se spriječiti zlouporaba i iskorištavanje nesigurnih i nestalnih uvjeta takvog radnog odnosa.*
- b. *Fleksibilnost u uvjetima zapošljavanja može pomoći kad je riječ o pristupu tržištu rada i zadržavanju sposobnosti poslodavca da brzo odgovori na promjene potražnje; međutim, mora se osigurati prijelaz na ugovore na neodređeno vrijeme.*

Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati djelatnost država članica u području radnih uvjeta.

3. Sigurne promjene radnog mjesta

Promjene tijekom radnog vijeka sve su češće, i one uključuju bavljenje s više poslova, različite oblike zaposlenosti, prekide u karijeri, veću mobilnost i mijenjanje profesije ili odgovornosti. Kako bi se što bolje iskoristili tehnički razvoj i tržišta rada koja se brzo mijenjaju, potpora pri promjeni posla i ostalim profesionalnim promjenama mora biti bolja i brža; uz to, potrebna je potpora za redovito doškolovanje tijekom radnog vijeka.

Radnici, poduzeća i društvo moraju ulagati u doškolovanje. Neka socijalna prava, kao što su mirovine iz fondova određene grane, naknade za nezaposlene, zdravstveno osiguranje ili prava na usavršavanje ne mogu se uvijek jednostavno prenijeti pri promjeni radnog mjesta niti ih se može vrednovati ili obračunati pri samozapošljavanju. S druge strane, određena prava tražitelja posla ili osoba koje nisu radno aktivne ne bi ih trebala odvratiti od rada ili osnivanja poduzeća.

- a. *Pomoć u traženju posla prilagođena pojedincu mora biti dostupna svim radno sposobnim osobama te ih se treba poticati na izobrazbu i doškolovanje kako bi se poboljšale njihove mogućnosti na tržištu rada ili u poduzetništvu te brže promjene posla i profesije.*
- b. *Kako bi se olakšale promjene posla i profesije, mora se osigurati zadržavanje i prenosivost socijalnih prava i prava na izobrazbu koja su stečena tijekom karijere.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj promicanje zapošljavanja. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, borbi protiv društvene isključenosti i modernizaciji sustava socijalne zaštite.

4. Aktivna potpora zapošljavanju

Zbog stalne, opetovane i dugoročne nezaposlenosti, posebno mladih i osoba s niskom razinom kvalifikacija, potrebna je primjerena i ciljana potpora (ponovnom) zapošljavanju i mjere namijenjene razvoju vještina, stručnosti ili radnog iskustva nužnih za novo zanimanje. Brzom i konkretnom dostupnošću takvih mjera može se spriječiti pojava isključenosti s tržišta rada i socijalna isključenost.

- a. *Svim osobama mladima od 25 godina u roku od četiri mjeseca nakon gubitka radnog mjesta ili prestanka formalnog obrazovanja mora se ponuditi kvalitetno radno mjesto, nastavak školovanja, naukovanje ili pripravništvo.*
- b. *Također se mora osigurati da se registriranim dugoročno nezaposlenim osobama ponudi mogućnost detaljne individualne procjene, savjetovanje, ugovor o uključivanju na tržište rada i individualna pomoć te ih se uputi na jedinstvenu točku za kontakt najkasnije 18 mjeseci nakon što su postali nezaposleni.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj promicanje zapošljavanja. Člankom 153. utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete te podupire i dopunjuje napore država članica u promicanju integracije osoba koje su isključene s tržišta rada.

5. Ravnopravnost spolova i ravnoteža između profesionalnog i privatnog života

Žene su i dalje nedovoljno zastupljene na radnim mjestima, većina su među radnicima koji rade u nepunom radnom vremenu, a satnica im je slabije plaćena, iako su prestige muškarce kad je riječ o formalnom obrazovanju. Potpora njihovu sudjelovanju na tržištu rada ključna je za osiguravanje jednakih mogućnosti i postaje gospodarska nužnost u kontekstu sve starije radne snage.

Nedostatak prikladnih rješenja za dopust i brigu o djeci i drugim ovisnim članovima obitelji može destimulirati osobe koje su odgovorne za njihovu njegu i brigu o njima, prije svega žene, kad je riječ o povratku na posao. Prepreke sudjelovanju žena na tržištu rada uključuju nedostatak adekvatnih politika za usklađivanje profesionalnog i privatnog života, fiskalne destimulacije za primatelje drugog dohotka u kućanstvu ili pretjerano oporezivanje plaća te stereotipove o području obrazovanja i vrsti posla.

I dalje postoje nejednakosti u pitanjima dostupnosti plaćenog dopusta ili osiguranja povezanih s obiteljskim potrebama za samozaposlene osobe i radnike koji ne rade puno radno vrijeme. Nadalje, nedostatak mogućnosti i poticaja da muškarci dobiju dopust uzrokuje daljnje jačanje uloge žena kao glavnih odgojiteljica odnosno njegovateljica u obitelji, što negativno utječe na zapošljavanje žena.

Povećane su mogućnosti za fleksibilnost u organizaciji rada dijelom rezultat digitalnih okruženja i kombinacije više zanimanja u ekonomiji dijeljenja odnosno kolaborativnoj ekonomiji. Fleksibilno radno vrijeme, prema kojem se dopušta zaposlenicima i poduzećima da prilagođavaju radni raspored svojim potrebama, također može pomoći u postizanju ravnoteže između profesionalnog i privatnog života.

- a. *Potrebno je poticati ravnopravnost spolova na tržištu rada i u području obrazovanja te osigurati jednako postupanje u svim područjima, uključujući plaće, uklanjati prepreke sudjelovanju žena na radnom mjestu i sprječavati profesionalnu segregaciju.*
- b. *Svim roditeljima i osobama koje su odgovorne za njegu odnosno brigu o djeci i drugim nesamostalnim članovima obitelji moraju biti dostupne prikladne mogućnosti dopusta i usluge skrbi¹. Treba poticati jednakost spolova kad je riječ o dopustu, primjerice omogućavanjem plaćenog roditeljskog dopusta za žene i muškarce.*
- c. *U dogovoru poslodavaca i radnika mora se omogućiti i poticati fleksibilan radni raspored, uključujući radno vrijeme, te pri tome uzimati u obzir potrebe radnika i poslodavaca.*

¹ U skladu s načelima 17. i 18. u nastavku.

Člankom 33. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Kako bi se uskladio obiteljski i profesionalni život, svatko ima pravo na zaštitu od otkaza zbog razloga povezanog s materinstvom te pravo na plaćeni rodiljni dopust i roditeljski dopust po rođenju ili posvojenju djeteta.*

Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati djelatnost država članica u području radne okoline, radnih uvjeta i jednakosti muškaraca i žena u pogledu mogućnosti na tržištu rada i postupanja na radnom mjestu.

Nadalje, člankom 23. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Ravnopravnost žena i muškaraca mora biti osigurana u svim područjima, uključujući zapošljavanje, rad i plaću. Načelo ravnopravnosti ne sprječava zadržavanje ili usvajanje mjera kojima se uvode posebne pogodnosti u korist nedovoljno zastupljenog spola.*

Člankom 3. UEU-a utvrđuje se da Unija suzbija društvenu isključenost i diskriminaciju. Nadalje, člankom 8. UFEU-a utvrđuje se da Unija teži uklanjanju nejednakosti i promicanju ravnopravnosti muškaraca i žena. Člankom 19. UFEU-a utvrđuje se da Unija može poduzeti odgovarajuće radnje radi suzbijanja diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području integriranja osoba isključenih s tržišta rada te u području jednakosti muškaraca i žena u pogledu mogućnosti na tržištu rada i postupanja na radnom mjestu.

6. Jednake mogućnosti

Diskriminacija na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije zabranjena je u cijeloj Uniji. Međutim, određene skupine imaju poteškoća u pristupu tržištu rada. Posebice su državljani trećih zemalja i etničkih manjina nedovoljno zastupljeni na radnim mjestima te su izloženi većoj opasnosti od pojave siromaštva i socijalne isključenosti. Važno je ukloniti prepreke njihovu sudjelovanju, poput jezičnih prepreka i nedostataka u priznavanju njihovih vještina i kvalifikacija. Kad je riječ o diskriminaciji na temelju državljanstva ili etničkog podrijetla, iskustvo na terenu pokazuje da su poslodavci nedovoljno upoznati s nediskriminatornim praksama pri zapošljavanju, a diskriminirane osobe nedovoljno upoznate sa svojim pravima.

Potpora njihovu sudjelovanju na tržištu rada ključna je za osiguravanje jednakih mogućnosti i postaje gospodarska nužnost u kontekstu sve starije radne snage.

a. Potrebno je povećati sudjelovanje nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada, uz osiguravanje jednakog postupanja u svim područjima, uključujući edukaciju o tim pitanjima i suzbijanje diskriminacije.

Člankom 21. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Zabranjuje se svaka diskriminacija na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno podrijetlo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija.*

Člankom 3. UEU-a utvrđuje se da Unija suzbija društvenu isključenost i diskriminaciju. Nadalje, člankom 8. UFEU-a utvrđuje se da Unija teži uklanjanju nejednakosti i promicanju ravnopravnosti muškaraca i žena. Člankom 19. UFEU-a utvrđuje se da Unija može poduzeti odgovarajuće radnje radi suzbijanja diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati aktivnosti država članica u području integriranja osoba isključenih s tržišta rada te u području jednakosti muškaraca i žena u pogledu mogućnosti na tržištu rada i postupanja na radnom mjestu.

POGLAVLJE II.: PRAVEDNI UVJETI RADA

7. Uvjeti zapošljavanja

Potrebno je posvetiti dodatnu pozornost novim oblicima fleksibilnog zaposlenja u smislu definiranja vrste, obujma ili trajanja posla, identificiranja poslodavaca i s tim povezane razine socijalne zaštite te kako bi se izbjegle zlouporabe tijekom probnog roka. Decentralizirani, samostalno organizirani oblici rada mogu povećati autonomiju radnika i poticati razvoj poduzeća, ali vode prema većoj nesigurnosti u pogledu upoznatosti s pravima i nejasnim zahtjevima u pogledu obavješćivanja za poslodavce. Postojeće odredbe prava EU-a u pogledu informiranja zaposlenika o uvjetima zapošljavanja ne primjenjuju se od trenutka započinjanja s radom i postaje ih teže primijeniti u poslovnim modelima koji podrazumijevaju internacionalniju, mobilniju, digitalniju i dislociraniju organizaciju posla. Zbog složene, skupe i nejasne regulative koja se odnosi na otkazivanje ugovora na neodređeno vrijeme poduzeća nisu sklona zapošljavati, a propisi koji su na snazi neujednačeno se provode.

- a. *Svaki radnik prije početka rada mora biti obaviješten u pisanom obliku o pravima i obvezama koja proizlaze iz radnog odnosa.*
- b. *Ako postoji probni rok, njegovo trajanje mora biti razumno; prije početka probnog roka radnici moraju biti obaviješteni o njegovim uvjetima.*
- c. *Otkaz mora biti utemeljen, mora mu prethoditi primjeren otkazni rok, mora postojati odgovarajuća naknada te mora biti dostupan brz i djelotvoran neovisan sustav za rješavanje sporova.*

Člankom 30. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Svaki radnik ima pravo na zaštitu od neopravdanog otkaza u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.*

Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može posredstvom direktiva usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati djelatnost država članica u području radnih uvjeta i zaštititi radnika po prestanku njihova ugovora o radu.

8. Plaće

Odgovarajućim iznosom minimalne plaće osigurava se dostojan životni standard radnika i njihovih obitelji te pridonosi sprječavanju siromaštva zaposlenih. Sveobuhvatnim pristupom izbjegavaju se nelogičnosti koje vode do raslojavanja tržišta rada u dvije kategorije. Predvidiv razvoj plaća važan je element stabilnog poslovnog okruženja. Visina minimalne plaće mora biti određena tako da niskokvalificirane osobe mogu naći zaposlenje, a posao isplativ za nezaposlene i neaktivne osobe. Održavanje razvoja plaća u skladu s produktivnošću pokazalo se ključnim za konkurentnost, posebno u europodručju.

- a. *Svaki rad treba pravedno platiti kako bi se osigurao dostojan životni standard. Minimalnu plaću treba određivati primjenom transparentnog i predvidivog mehanizma tako da se sačuva dostupnost zaposlenja i motivacija za traženje posla. Razvoj plaća mora slijediti produktivnost, u dogovoru sa socijalnim partnerima i u skladu s nacionalnom praksom.*

9. Zdravlje i sigurnost na radu

S obzirom na manje stabilne radne odnose, nove oblike rada i sve stariju radnu snagu, pojavili su se novi izazovi za zdravlje i zaštitu na radu. Osiguravanje zaštite svih radnika od ozljeda na radu i profesionalnih oboljenja, bez obzira na vrstu ugovora o radu, te rješavanje problema „sivih zona” kao što je „uzdržavano” i „lažno” samozapošljavanje koji vode do nejasnih pravnih situacija, važan je element za smanjivanje nesigurnosti, troškova za društvo i za poboljšavanje produktivnosti poduzeća. Pojačavanje nastojanja u cilju reintegracije i rehabilitacije zahtijeva veći angažman poslodavaca usmjeren na dodatnu izobrazbu ili prilagodbu radnog mjesta. Međutim, u malim se poduzećima preventivne i korektivne mjere još uvijek teško provode.

- a. *Mora se osigurati odgovarajuća zaštita od svih opasnosti na radnom mjestu te dostatna potpora provedbi te zaštite, posebno u mikro- i malim poduzećima.*

Člankom 31. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Svaki radnik ima pravo na radne uvjete kojima se čuvaju njegovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo.*

Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može posredstvom direktiva usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati djelatnost država članica u poboljšavanju radne okoline radi zaštite zdravlja i sigurnosti radnika.

10. Socijalni dijalog i uključenost radnika

Da bi socijalni dijalog mogao pravilno funkcionirati, socijalni partneri moraju biti autonomni, legitimni i u mogućnosti sklapati kolektivne ugovore. S obzirom na smanjenja u organizaciji i zastupljenosti, socijalni partneri trebaju i dalje jačati svoje sposobnosti za sudjelovanje u kvalitetnijem i djelotvornijem socijalnom dijalogu. Sudjelovanje socijalnih partnera na nacionalnoj razini i na razini EU-a ključno je za uspješno osmišljavanje i provedbu gospodarskih i socijalnih politika, uključujući nastojanja da se sačuvaju radna mjesta tijekom silaznih faza gospodarskog ciklusa. Nadalje, nove vrste organizacije rada, primjerice u uslužnom sektoru i u digitalnom gospodarstvu, uzrokuju nejednakosti u sudjelovanju radnika, a njihovo je informiranje i savjetovanje složenije.

- a. Pri oblikovanju i provedbi politika zapošljavanja i socijalnih politika potrebno se savjetovati sa socijalnim partnerima. Treba ih poticati na donošenje kolektivnih ugovora u pitanjima koja su za njih važna, uz poštovanje nacionalnih tradicija, njihove autonomije i prava na kolektivno djelovanje.***
- b. Informiranje i savjetovanje mora se pravodobno osigurati za sve radnike ili njihove predstavnike, uključujući one koji rade u digitalnom okruženju i/ili im je priroda posla međunarodna, posebno u slučaju kolektivnih otpuštanja, premještaja, restrukturiranja i spajanja poduzeća.***

Člankom 12. i člankom 27. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja na svim razinama, osobito kad je riječ o političkim, sindikalnim i građanskim pitanjima, što podrazumijeva i pravo svakoga na osnivanje sindikata i pristupanje njima radi zaštite svojih interesa. Radnicima ili njihovim predstavnicima moraju biti, na odgovarajućim razinama, osigurana prava na pravodobno informiranje i savjetovanje u slučajevima i pod uvjetima predviđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom.*

Člankom 28. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Radnici i poslodavci ili njihove organizacije imaju, u skladu s pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom, pravo na pregovaranje i sklapanje kolektivnih ugovora na odgovarajućim razinama i, u slučaju sukoba interesa, pravo na poduzimanje kolektivnog djelovanja za obranu svojih interesa, uključujući i štrajk.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj socijalni dijalog. Člankom 152. UFEU-a utvrđuje se da Unija prepoznaje i promiče ulogu socijalnih partnera i olakšava dijalog među socijalnim partnerima. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija može usvojiti minimalne uvjete, kao i podupirati i dopunjavati djelatnost država članica u području obavljanja radnika i savjetovanju s njima te zastupanja i kolektivne obrane interesa radnika i poslodavaca. Člancima 154. i 155. UFEU-a socijalnim partnerima jamči se uloga u zakonodavnom postupku.

POGLAVLJE III.: PRIMJERENA I ODRŽIVA SOCIJALNA ZAŠTITA

11. Integrirane socijalne pogodnosti i usluge

U nekim slučajevima raznolikost pogodnosti i usluga, agencija i postupaka prijave otežava ljudima pristup potrebnoj pomoći. Nedostatak integriranih pogodnosti i usluga također smanjuje njihovu djelotvornost kad je riječ o ublažavanju siromaštva te potpori integraciji u društvo i tržište rada. Međudjelovanje socijalnih pogodnosti, aktivne potpore i usluga socijalnih službi ključno je za djelotvornu potporu. U okviru tog međudjelovanja treba voditi računa o uvjetima za ostvarivanje prava, obuhvaćenosti, usklađenim ponudama potpore i zadržavanju određenih prava pri ponovnom zapošljavanju ili samozapošljavanju. Bolja integracija pogodnosti i usluga može pomoći u poboljšavanju troškovne učinkovitosti socijalne zaštite.

- a. Kako bi se poboljšale dosljednost i djelotvornost predmetnih mjera te podupirala integracija u društvo i tržište rada, pogodnosti i usluge socijalne zaštite moraju se objediniti koliko je god to moguće.***

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu i borbu protiv isključenosti. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, modernizaciji sustava socijalne zaštite te integriranju osoba u tržište rada.

12. Zdravstvena zaštita i naknade za vrijeme bolovanja

Starenje stanovništva i visoki troškovi liječenja uzrokuju veći pritisak na financijsku održivost zdravstvenih sustava i mogućnost pružanja odgovarajuće zdravstvene zaštite svima. Visoki troškovi liječenja u usporedbi s prihodima i preduge liste čekanja pokazali su se kao glavne prepreke kad je riječ o dostupnosti zdravstvenih usluga. Za osiguravanje univerzalnog pristupa kvalitetnoj medicinskoj njezi, održivost sustava zdravstvene zaštite, poticanje troškovno učinkovite njege, poboljšavanje zdravlja stanovništva i prevenciju bolesti potrebno je uložiti veće napore u poboljšavanje stabilnosti, učinkovitosti i djelotvornosti sustavâ zdravstvene zaštite; na taj se način povećava sposobnost sustavâ zdravstvene zaštite da odgovaraju potrebama. Osiguravanjem univerzalnog pristupa medicinskoj njezi i rješavanjem problema nejednakosti u tom pogledu poboljšat će se socijalna kohezija i gospodarski rezultati.

Uvjeti i prava u pogledu naknada za bolovanje i/ili plaćenog bolovanja znatno se razlikuju u pogledu čekanja, trajanja, iznosa naknada i kontrolnih mehanizama. Osiguravanje prikladnog minimalnog iznosa naknade za bolovanje te osiguravanje rehabilitacije i reintegracije uz istodobno održavanje njihove financijske održivosti i dalje je problematično.

- a. *Svatko mora imati pravodoban pristup kvalitetnoj preventivnoj i kurativnoj zdravstvenoj zaštiti, a potreba za medicinskom njegom ne smije uzrokovati siromaštvo ili financijske probleme.*
- b. *Radi poboljšavanja stabilnosti zdravstvenih sustava i njihove financijske održivosti, u njihovu okviru potrebno je poticati troškovno učinkovitu njegu, uz istodobno poboljšavanje zdravlja stanovništva i zaštitu od bolesti.*
- c. *Svim radnicima, bez obzira na vrstu ugovora, mora se osigurati pravo na adekvatno plaćeno bolovanje dok su bolesni; potrebno je poticati sudjelovanje samozaposlenih u sustavima osiguranja. Potrebno je poticati djelotvornu reintegraciju i rehabilitaciju u cilju brzog povratka na posao.*

Člankom 35. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Svatko ima pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i pravo na liječenje pod uvjetima utvrđenima nacionalnim zakonodavstvima i praksom. Pri utvrđivanju i provedbi svih politika i aktivnosti Unije osigurava se visok stupanj zaštite zdravlja ljudi.* Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz socijalne sigurnosti...u slučajevima poput bolesti.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika te modernizaciji sustava socijalne zaštite.

Člankom 168. UFEU-a navodi se da se pri utvrđivanju i provedbi svih politika i aktivnosti Unije osigurava visok stupanj zaštite zdravlja ljudi.

13. Mirovine

Zbog sve dužeg životnog vijeka i smanjenja brojnosti radno sposobnog stanovništva postaje teže osigurati financijsku održivost mirovina i mogućnost osiguravanja dostatnog prihoda u starosti. Povezivanje zakonske dobi za umirovljenje s očekivanim životnim vijekom i smanjivanje nejednakosti između stvarne i zakonske dobi za umirovljenje destimuliranjem prijevremenih odlazaka u mirovinu važni su elementi za ponovno postizanje dugoročne održivosti javnih financija uz istodobno održavanje međugeneracijske pravednosti.

Nedostatnost mirovina dodatni je problem u više država članica. U većini je zemalja i velika nejednakost između spolova kad je riječ o mirovinama, jer niža primanja žena i veći broj stanki u karijeri znače i niže iznose doprinosa, pa time i niže mirovine.

Samozaposleni i radnici u netipičnom radnom odnosu također su izloženi većem riziku od nedostatnosti mirovine i rjeđe su obuhvaćeni strukovnim mirovinama.

- a. *Mirovine moraju biti takve da svim osobama osiguravaju dostojan životni standard u starosti. Moraju se poduzeti mjere za smanjivanje nejednakosti mirovina među spolovima, primjerice primjerenim priznavanjem razdoblja roditeljstva. U skladu s nacionalnim posebnostima potrebno je poticati sudjelovanje samozaposlenih u sustavima mirovinskog osiguranja.*
- b. *Nužna su nastojanja za očuvanje održivosti i dostatnosti mirovina u budućnosti, što bi se trebalo postići osiguravanjem široke osnovice doprinosa, povezivanjem zakonske dobi za umirovljenje s očekivanim životnim vijekom i smanjivanjem nejednakosti između stvarne i zakonske dobi za umirovljenje destimuliranjem prijevremenih odlazaka u mirovinu.*

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz socijalne sigurnosti...u slučajevima poput starosti...[i]...pravo na socijalnu pomoć svima koji nemaju dovoljno sredstava.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu...i borbu protiv isključenosti. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, borbi protiv društvene isključenosti i modernizaciji sustava socijalne zaštite.

14. Naknade za nezaposlene

Djelotvornim se naknadama za nezaposlene omogućuje traženje posla i poboljšava profesionalna orijentacija, osigurava ekonomska sigurnost tijekom nezaposlenosti, sprječava siromaštvo i potpomaže automatska stabilizacija tijekom silaznih faza gospodarskog ciklusa. U nekim slučajevima mogućnost dobivanja naknada za nezaposlene vrlo je mala zbog strogih uvjeta koje treba ispuniti. Problematično je trajanje naknada u nekim državama članicama, kao i provođenje mjera u cilju pridržavanja uvjeta kad je riječ o traženju posla i aktivnom sudjelovanju.

- a. *Mjere za potporu nezaposlenima moraju uključivati uvjet aktivnog traženja posla i sudjelovanja u aktivnoj potpori u kombinaciji s odgovarajućim naknadama za nezaposlene. Razdoblje dobivanja naknade mora biti dovoljno dugo kako bi se osobi omogućilo dovoljno vremena za traženje posla, a istodobno zadržao interes za skoro ponovno zapošljavanje².*

² Kako je navedeno u načelu br. 3 u prethodnom tekstu.

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz socijalne sigurnosti...u slučaju gubitka posla...*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu i borbu protiv isključenosti. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, borbi protiv društvene isključenosti i modernizaciji sustava socijalne zaštite.

15. Minimalna primanja

U većini ali ne i u svim državama članicama predviđen je minimalni iznos primanja za osobe koje su materijalno ispod praga siromaštva ili su na rubu siromaštva i nemaju drugih izvora prihoda. Međutim, trenutačni su problemi nedovoljni iznosi tih primanja, što onemogućuje primateljima da izbjegnu siromaštvo, zatim nedovoljna obuhvaćenost i odustajanje od prava na potpore povezane uz minimalna primanja zbog složenosti u postupku njihove dodjele. Kad je riječ o radno sposobnim osobama, nedostatak povezanosti s aktivnom potporom i socijalnim službama te naknade koje se ne prilagođavaju pri ponovnom stupanju u radni odnos mogu dovesti do vezanosti za te pogodnosti i nezainteresiranosti za rad. Sigurnost prihoda upitna je za one kojima istekne razdoblje dobivanja naknade za nezaposlene, a slaba je i usklađenost naknada za nezaposlene i minimalnih primanja. Za starije osobe u većini država članica odredbe u pogledu minimalnih prihoda nisu dovoljne za izdizanje iz siromaštva onih koji nemaju druga sredstva za život.

- a. *Potrebno je osigurati dostatna minimalna primanja za one koji nemaju dovoljno sredstava za dostojan životni standard. Za radno sposobno stanovništvo ta primanja moraju podrazumijevati zahtjeve za sudjelovanje u mjerama aktivne potpore kako bi se poticalo njihovu (ponovnu) integraciju na tržište rada.***

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *S ciljem borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva Unija priznaje i poštuje pravo na socijalnu pomoć i pomoć u vezi sa stanovanjem kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj borbu protiv isključenosti.

Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u borbi protiv društvene isključenosti i integriranju osoba u tržište rada.

16. Invaliditet

Osobe s invaliditetom u znatno su većoj opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti nego ostalo stanovništvo. Suočavaju se s nedostacima u mogućnostima pristupa radnom mjestu, diskriminacijom te destimulacijama u pogledu poreza i naknada. Određena prava osoba s invaliditetom mogu dovesti do nezainteresiranosti za posao ako se ta prava gube zapošljavanjem. Dostupnost usluga potpore može također utjecati na sposobnost sudjelovanja na tržištu rada i u društvenom životu.

- a. *Osobama s invaliditetom moraju biti osigurane usluge potpore i osnovna sigurnost prihoda kako bi im bio omogućen dostojan životni standard. Uvjeti za ostvarivanje prava ne smiju biti prepreka pri zapošljavanju.***

Člankom 26. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje prava osoba s invaliditetom na mjere čiji je cilj osiguravanje njihove neovisnosti, društvene i profesionalne uključenosti te njihovo sudjelovanje u životu zajednice.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu i borbu protiv isključenosti. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, borbi protiv društvene isključenosti i modernizaciji sustava socijalne zaštite.

17. Dugoročna njega

Starenje stanovništva, promjene u strukturi obitelji i sve veće sudjelovanje žena na tržištu rada čimbenici su koji uzrokuju sve veću potražnju za uslugama dugoročne njege. Njegovatelji unutar obitelji, uglavnom žene, često obavljaju taj posao zbog nedostupnosti ili visoke cijene usluga organizirane njege. Iako bi mnogi korisnici i članovi obitelji najradije izabrali formalnu kućnu negu, to je rješenje i dalje nedostavno razvijeno, zbog čega je neformalna njega često jedina mogućnost za mnoge obitelji. To međutim znači i veliko financijsko opterećenje onima koji su u takvoj situaciji. Prema tome, za osiguravanje dostupnosti odgovarajućih usluga dugoročne njege uz istodobno osiguravanje financijske održivosti sustava dugoročne njege potrebno je uložiti dodatne napore u njihovo poboljšavanje i financiranje.

- a. *Potrebno je osigurati dostupnost kvalitetnih i pristupačnih usluga dugoročne njege, uključujući kućnu negu, koje pružaju za to kvalificirani stručnjaci.***
- b. *Potrebno je ojačati i poboljšati sustav pružanja usluga dugoročne njege i njegovo financiranje u cilju osiguravanja dostupnosti odgovarajuće njege na financijski održiv način.***

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Unija priznaje i poštuje pravo na pristup pravima iz socijalne sigurnosti i socijalnim službama koje pružaju zaštitu u slučajevima poput...ovisnosti.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika te modernizaciji sustava socijalne zaštite.

18. Briga o djeci

Sustav brige o djeci pomaže u poboljšavanju kognitivnog i društvenog razvoja djece, posebno one koja žive u siromašnijim obiteljima, te poboljšava njihove mogućnosti poslije u životu – tijekom daljnjeg obrazovanja i na tržištu rada. Uz to, formalna briga o djeci ključni je element za uspostavljanje ravnoteže između obiteljskog i profesionalnog života jer se time potiče zapošljavanje, a osobito zapošljavanje ženâ. Međutim, i dalje postoje velike prepreke u pogledu kapaciteta, dostupnosti, cijene i pitanja kvalitete, čime se šteti razvoju djece. Djeca iz siromašnijih obitelji i dalje se suočavaju s problemima u dostupnosti tih usluga.

- a. *Svoj djeci mora biti osigurana dostupnost kvalitetnih i pristupačnih usluga brige o djeci koje pružaju stručnjaci kvalificirani za to.*
- b. *Kako bi se spriječilo siromaštvo djece, potrebno je poduzeti mjere u ranoj fazi, uključujući prevenciju i specifične mjere osmišljene za poticanje prisutnosti djece iz siromašnijih obitelji u sustavu brige o djeci.*

Člankom 24. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *Djeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u socijalnoj sigurnosti i socijalnoj zaštiti radnika, borbi protiv društvene isključenosti i modernizaciji sustava socijalne zaštite.

19. Stanovanje

Nedostatak odgovarajućeg stambenog prostora te nesigurnost u tom pogledu i dalje su veliki problemi širom EU-a, što dovodi do sve većeg izlaganja financijskom riziku, deložacija, kašnjenja u plaćanju stanarina i otplatama stambenih kredita, a u nekim ekstremnim slučajevima i do beskućništva. Ograničenja ponude u stambenom sektoru i manipulacije na tržištu iznajmljivanja nekretnina čimbenici su koji pridonose nedovoljnoj ponudi. Nedostatak odgovarajućeg smještaja i dalje je prepreka mobilnosti radne snage, ulasku i afirmaciji mladih na tržištu rada te ispunjavanju životnih planova i postizanju neovisnosti.

- a. *Socijalni stanovi ili stambena pomoć osigurava se potrebitima. Posebno ugroženim osobama potrebno je osigurati zaštitu od deložacija, a obiteljima s nižim i srednjim prihodima potporu za stanovanje.*
- b. *Beskućnicima se osigurava smještaj i to se povezuje s ostalim uslugama socijalnih službi kako bi se poticala njihova integracija u društvo.*

Člankom 34. Povelje o temeljnim pravima utvrđuje se: *S ciljem borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva Unija priznaje i poštuje pravo na...pomoć u vezi sa stanovanjem kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava...*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj borbu protiv isključenosti. Člankom 153. UFEU-a utvrđuje se da Unija podupire i dopunjuje djelatnost država članica u borbi protiv društvene isključenosti.

20. Dostupnost osnovnih usluga

Osnovne usluge poput usluga elektroničke komunikacije, prijevoza, energije (primjerice električne energije i grijanja) i financijske usluge (poput bankovnih računa) kojima se osigurava potpuna uključenost u društvo i jednake mogućnosti zapošljavanja nisu uvijek dostupne ni pristupačne svima koji ih trebaju. Prepreke u tom pogledu uzrokovane su, među ostalim, cijenom, nedostatkom infrastrukture ili nedostacima u pogledu pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

- a. *Svim se osobama jamči povoljan pristup osnovnim uslugama, uključujući elektroničke komunikacije, energiju, prijevoz i financijske usluge. Mjere u cilju potpore pristupu tim uslugama moraju biti na raspolaganju potrebitima.*

Člankom 151. UFEU-a utvrđuje se da Unija i države članice imaju za cilj odgovarajuću socijalnu zaštitu...i borbu protiv isključenosti.